GLOBALLASHUV SHAROITIDA MEHR OMILINING MARKAZIY OSIYO XALQLARINI BIRLASHTIRUVCHI QADRIYAT SIFATIDAGI ROLI

Karimov Bobir Sharopovich
Sotsiologiya fanlari doktori (DSc), professor
Elektron pochta: b_karimov@umail

Annotatsiya. Maqolada globallashuv sharoitida mehr qadriyatining Markaziy Osiyo xalqlarini birlashtirish, xalqlar o‘rtasida o‘zaro ishonch, hamjihatlik va madaniy yaqinlashuvni mustahkamlashdagi ijtimoiy-ma’naviy ahamiyati tahlil qilinadi. Mehr-oqibatning insonlararo munosabatlar, oilaviy tarbiya, mahalla muhiti, avlodlar vorisiyligi va xalq diplomatiyasi bilan bog‘liq jihatlari ochib beriladi. Markaziy Osiyo xalqlarining umumiy tarixiy-madaniy merosi va an’anaviy qadriyatlari asosida mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Mehr qadriyatini zamonaviy ijtimoiy munosabatlarda mustahkamlashga qaratilgan amaliy takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, mehr, ma’naviy qadriyatlar, Markaziy Osiyo, xalqlar birligi, o‘zaro ishonch, hamjihatlik, madaniyatlararo muloqot, xalq diplomatiyasi, ijtimoiy integratsiya.

Аннотация. В статье анализируется социально-духовное значение ценностей доброты, заботы и взаимоуважения в объединении народов Центральной Азии, укреплении взаимного доверия, солидарности и межкультурного сближения в условиях глобализации. Раскрываются аспекты проявления этих ценностей в межличностных отношениях, семейном воспитании, жизни махалли, преемственности поколений и народной дипломатии. Рассматриваются возможности развития регионального сотрудничества на основе общего историко-культурного наследия и традиционных ценностей народов Центральной Азии. Предлагаются практические рекомендации по укреплению ценностей доброты и взаимной поддержки в современных общественных отношениях.

Ключевые слова: глобализация, доброта, взаимоуважение, духовные ценности, Центральная Азия, единство народов, взаимное доверие, солидарность, межкультурный диалог, народная дипломатия, социальная интеграция.

DOI: 10.5281/zenodo.24240120

Abstract. This article examines the social and moral significance of kindness, mutual care, and respect in bringing the peoples of Central Asia closer together and strengthening mutual trust, solidarity, and intercultural understanding in the context of globalization. It explores how these values are expressed in interpersonal relationships, family upbringing, mahalla communities, intergenerational continuity, and people-to-people diplomacy. The article considers opportunities for developing regional cooperation on the basis of the shared historical and cultural heritage and traditional values of Central Asian peoples. It also proposes practical measures to strengthen kindness and mutual support in contemporary social relations.

Keywords: globalization, kindness, mutual respect, moral values, Central Asia, unity of peoples, mutual trust, solidarity, intercultural dialogue, people-to-people diplomacy, social integration.

Kirish. Globallashuv sharoitida jahon xalqlari o‘rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, axborot va madaniy aloqalar kengayib bormoqda. Biroq o‘zaro aloqalarning ko‘payishi har doim ham xalqlar o‘rtasidagi ma’naviy yaqinlik va ishonchning mustahkamlanishini anglatmaydi. Axborot makonidagi salbiy stereotiplar, madaniy farqlarni noto‘g‘ri talqin qilish va individual manfaatlarning ustuvorlashuvi ijtimoiy munosabatlardagi hamjihatlikka ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Bunday sharoitda insonparvarlik, mehr, bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat kabi qadriyatlarning ahamiyati yanada ortadi.

Prezident Sh.M.Mirziyoev ta’kidlaganidek “Markaziy Osiyoning qoq markazida joylashgan O‘zbekiston ushbu mintaqa barqarorlik, izchil taraqqiyot va yaxshi qo‘shnichilik hududiga aylanishidan bevosita manfaatdordir. Tinch-osoyishta, iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan Markaziy Osiyo – biz intiladigan eng muhim maqsad va asosiy vazifadir. O‘zbekiston o‘zaro muloqot, amaliy hamkorlik va yaxshi qo‘shnichilikni mustahkamlashning qat’iy tarafdoridir” [1. B. 248].

Mehr insonning boshqa kishilarga nisbatan samimiy munosabati, g‘amxo‘rligi, hamdardligi va mas’uliyatida namoyon bo‘ladigan ijtimoiy-ma’naviy qadriyatdir. U faqat shaxslararo munosabatlar doirasida emas, balki jamoaviy hamjihatlik, ijtimoiy ishonch va xalqlar o‘rtasidagi hamkorlikni shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, mehr-oqibatni Markaziy Osiyo xalqlarini birlashtiruvchi ijtimoiy-ma’naviy omil sifatida o‘rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Sotsiologik nuqtai nazardan mehr jamiyatdagi o‘zaro munosabatlarni insonparvarlik, hamdardlik, yordam va mas’uliyat tamoyillari asosida tashkil etishga ko‘maklashadi. U insonlarning bir-biriga ishonishi, qiyin vaziyatlarda o‘zaro

yordam ko‘rsatishi va umumiy manfaatlar yo‘lida hamkorlik qilishi uchun ma’naviy asos yaratadi.

Mehr qadriyati oilada shakllanib, ta’lim muassasalari, mahalla, mehnat jamoalari va keng ijtimoiy muhitda mustahkamlanadi. Oiladagi g‘amxo‘rlik va hurmat, kattalarga ehtirom, yoshlarga e’tibor, qo‘shnichilik munosabatlari va muhtojlarga ko‘mak berish an’analari insonning ijtimoiy xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu qadriyatlar turli madaniy va etnik guruhlar vakillari o‘rtasida amal qilganda, ularning o‘zaro tushunishi va hamkorlik qilishiga sharoit yaratadi.

YuNESKOning madaniy xilma-xillik to‘g‘risidagi umumjahon deklaratsiyasida madaniy xilma-xillikni insonlar o‘rtasidagi almashinuv, yangilanish va ijod manbai sifatida qadrlash zarurligi ta’kidlangan [2]. Bu yondashuv mehr qadriyatini turli xalqlarning o‘ziga xos madaniyati va urf-odatlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, umumiy insoniy jihatlarni anglash va o‘zaro muloqotni rivojlantirish bilan bog‘liq holda o‘rganish imkonini beradi.

Markaziy Osiyo xalqlari asrlar davomida savdo-sotiq, qo‘shnichilik, oilaviy aloqalar, hunarmandchilik, adabiyot va san’at orqali o‘zaro munosabatlarni rivojlantirib kelgan. Mehmondo‘stlik, kattalarga hurmat, kichiklarga g‘amxo‘rlik, hamjihatlik va qiyinchiliklarni birgalikda yengib o‘tish kabi qadriyatlar mintaqadagi ko‘plab jamoalar hayotida muhim o‘rin tutadi. Ushbu umumiy qadriyatlar xalqlar o‘rtasidagi tarixiy yaqinlikni bugungi ijtimoiy hamkorlik bilan bog‘lash imkonini beradi. Biroq umumiy madaniy merosning mavjudligi o‘z-o‘zidan mustahkam hamkorlikni ta’minlamaydi. Buning uchun qadriyatlarni kundalik hayotda namoyon etish, turli xalqlar vakillari o‘rtasida bevosita muloqotni kengaytirish va umumiy manfaatlarga asoslangan tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash zarur [3].Masalan, mahallalar, ta’lim muassasalari, madaniy markazlar va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik loyihalari xalqlar o‘rtasida o‘zaro ishonchni mustahkamlashga xizmat qilishi mumkin. Qo‘shma madaniy tadbirlar, yoshlar uchrashuvlari, tarixiy merosni o‘rganish ekspeditsiyalari, xayriya tashabbuslari va ko‘ngillilik dasturlari mehr qadriyatini amaliy faoliyat orqali namoyon etish imkonini beradi.

Mehr qadriyatini xalqlar o‘rtasidagi yaqinlashuv omili sifatida rivojlantirish uchun bir qator yo‘nalishlarga e’tibor qaratish lozim [5]:

birinchidan, ta’lim-tarbiya jarayonida insonparvarlik, hamdardlik, o‘zaro hurmat va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish zarur;

ikkinchidan, yoshlar o‘rtasida mintaqaviy almashinuv dasturlari, qo‘shma ijtimoiy loyihalar va ko‘ngillilik harakatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq;

uchinchidan, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari orqali o‘zaro yordam, xayriya va jamoaviy mas’uliyat tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash lozim;

to‘rtinchidan, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalarda Markaziy Osiyo xalqlarining madaniyati, an’analari va ijobiy hamkorlik tajribalarini yorituvchi qo‘shma loyihalarni ko‘paytirish zarur;

beshinchidan, mehr qadriyatini faqat tarixiy meros sifatida emas, balki zamonaviy ijtimoiy muammolarni hal qilishga xizmat qiluvchi amaliy tamoyil sifatida rivojlantirish muhimdir.

Xulosa. Mehr qadriyati Markaziy Osiyo xalqlarini birlashtirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy-ma’naviy omillardan biri hisoblanadi. U insonlar o‘rtasida o‘zaro hurmat, hamdardlik va yordam munosabatlarini shakllantirish orqali jamoaviy ishonch va hamjihatlikni mustahkamlash imkonini beradi. Mazkur qadriyatlarning ahamiyati globallashuv sharoitida yanada ortib, xalqlar o‘rtasidagi madaniy yaqinlashuv va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

Markaziy Osiyo mamlakatlarida mehr qadriyatini rivojlantirish oila, ta’lim, mahalla, madaniyat va xalq diplomatiyasi institutlarining hamkorligini talab etadi. Bu boradagi tashabbuslarning samaradorligi o‘zaro muloqotning muntazamligi, jamoalarning faol ishtiroki va amaliy natijalar bilan baholanishi lozim. Demak, mehr-oqibatni kundalik ijtimoiy munosabatlarda qaror toptirish xalqlar o‘rtasidagi ishonchni mustahkamlash, umumiy insoniy qadriyatlarni rivojlantirish va mintaqaviy hamjihatlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. 2-tom. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. M 54. – T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2018. –B. 248.

2. UNESCO. *Universal Declaration on Cultural Diversity*. –Paris: UNESCO, 2001. https://www.unesco.org/en/legal-affairs/unesco-universal-declaration-cultural-diversity

3. Karimov B.Sh. Mehr omilining ijtimoiy davlatda inklyuziv tamoyillar asosida nomoyon bo‘lishi. “Ijtimoiy davlatda inklyuziv yondashuv imkoniyatlari” mavzusidagi Respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari to‘plami. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi davlat boshqaruvi akademiyasi. – T., 2024. -V. 48-56.

4. United Nations General Assembly. *Global Agenda for Dialogue among Civilizations*. Resolution A/RES/56/6. –New York: United Nations, 2001.

5. Karimov B.Sh. Mehrning ijtimoiy munosabatlarni pozitiv transformatsiyalash. Imkoniyatlari. «Zamonaviy dunyoning ijtimoiy manzarasi va jamiyat tuzilmalari transformatsiyasi» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya materiallar to‘plami (Toshkent sh., 25-may 2023.) –T.: O‘zMU, 2023. -V. 5-9.